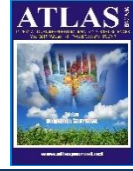

ATLAS INTERNATIONAL REFERRED JOURNAL ON SOCIAL SCIENCES

ISSN:2619-936X

Article Arrival Date: 16.05.2018

Published Date: 27.07.2018

2018 / July

Vol 4, Issue:10

Pp:702-715

Disciplines: Areas of Social Studies Sciences (Economics and Administration, Tourism and Tourism Management, History, Culture, Religion, Psychology, Sociology, Fine Arts, Engineering, Architecture, Language, Literature, Educational Sciences, Pedagogy & Other Disciplines in Social Sciences)

EDİRNE VİLAYETİ'NE YAPILAN GÖÇLER (1853-1897)¹

EMIGRATIONS TO PROVINCE OF EDİRNE (1853-1897)

Dr. Öğr. Üyesi İsa KALAYCI

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Tarih Bölümü, isakalayci@mku.edu.tr, Hatay/Türkiye

Arş. Gör. Ahmet Caner ÇATAL

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Tarih Bölümü, acanercatal@gmail.com, Hatay/Türkiye

ÖZET

Güneybatı Asya'yı Avrupa'ya bağlayan Türkiye, coğrafi konum itibarıyla göç yollarının kavşağında bulunmaktadır. Türkiye-Avrupa geçiş güzergâhında bulunan ve 1365-1453 döneminde 88 yıl Osmanlı'ya başkentlik yapmış olan Edirne Vilayeti ise tarih boyunca yaşanan bu göçlerden etkilenmiştir. Bilhassa Osmanlı Devleti'nin yoğun bir şekilde toprak kaybettiği XIX. yüzyılın ikinci yarısında cereyan eden hadiseler; Osmanlı kültürüne ve güvenlik teminine inanan tehdit altındaki insanların dışardan içeriye doğru göç etmelerine neden olmuştur. Osmanlı özelinde Edirne Vilayeti'ne yapılan göçlerin en önemli kilometre taşlarını 1853-1856 Kırım Savaşı ve 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı (93 Harbi) oluşturmaktadır. Bu savaşlar sonrasında yaşanan toprak kayıpları neticesinde Rusların ve Bulgarların baskı ve zulümlerine uğrayan Kırım, Kafkasya veya Balkanlardaki halk, kitlesel bir şekilde Osmanlı merkezine doğru göç etmiştir.

Edirne, XIX. yüzyılın ikinci yarısında adeta bir insan selini andıran göç dalgalarına maruz kalmıştır. Bahse konu vilayetin hem daimi hem de geçici göçler açısından incelendiğinde -özellikle Balkanlardan gelen göç hareketleri karşısında- bir "dalgakıran" görevi yaptığı anlaşılmaktadır. Zira Dersaadet'e veya Anadolu'ya ulaşmak isteyen göçmenler için ilk durak Edirne olmuştur. Kendisine sığınanlara her daim kucak açan Edirne halkı da göçmenlerin her türlü ihtiyaçlarını karşılamada üzerine düşeni ziyadesiyle yapmıştır.

Edirne'ye iskân edilen göçmenlere geçici bir süreliğine vergi muafiyeti getirilmiştir. Göçmenlere yapılan yardımların en önemlilerini ise arazi tahsisi oluşturmuştur. Osmanlı devlet adamları ve Edirne halkının fedakârâne çalışmalarına rağmen, göçmenlerin gelmesiyle bölgede bazı asayiş sorunları da yaşanmıştır.

Yaklaşık 44 yıllık zaman dilimini kapsayan bu çalışmanın mekânsal alanını Edirne Vilayeti'nin geneli oluşturmaktadır. Böylece Edirne Vilayeti'nin nüfus hareketliliği bakımından yoğunluk yaşadığı bir kesitinin tarihi perspektifle ortaya konması amaçlanmıştır. Bahse konu araştırma dönemiyle ilgili Edirne'ye dair özel bir çalışmanın yapılmamış olması ise makalenin önemini artırmaktadır.

Bu çalışma; başta Başbakanlık Osmanlı Arşiv Belgeleri olmak üzere, hatırat ve tetkik eserlerden faydalanılarak oluşturulmuştur. Kaynaklardan elde edilen bulgularla; muhacirlerin nüfusu, göçmenlere tahsis edilen toprak miktarları ve göçmenlere yapılan diğer yardımlar, vilayet genelinde yaşanan asayiş sorunları gibi hususlara açıklık getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Edirne, Kırım Savaşı, 93 Harbi, göç, muhacir.

ABSTRACT

Turkey that connects with southwest Asia and the Europe lies at the intersection of migration routes. The city of Edirne was a former capital of the Ottoman Empire between 1365 and 1453 was affected from migration flows throughout the history. In the second half of the 19th century, the Ottoman Empire began to lose territories and subjects those who believed shared culture and security under the Ottoman Empire migrated to inner provinces of the Empire. The Crimean War (1853-1856) and the Ottoman-Russian War (1877-1878, aka 93 War) were important events increasing migration in the province of Edirne. As a result of losing territory in these wars, people who were oppressed by Russians and Bulgarians in Crimea, the Caucasus and the Balkans migrated into the middle of the Ottoman Empire massively.

¹ Bu makale, "Edirne Vilayeti'ne Yapılan Göçler (1853-1886)" başlığıyla; İKSAD tarafından 6-8 Nisan 2018 tarihlerinde Gaziantep'te düzenlenen "Al-Farabi II. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi"nde sözlü tebliğ olarak sunulmuştur.

In the 19th century, Edirne was exposed to migration like human flood. Not only temporary, but also permanent migration movement, Edirne seemed to be break water. It was the first stop for people who sought to go to Istanbul (Dersaadet) or Anatolia. The people of Edirne did their share to cover needs of migrants excessively.

Migrants in Edirne were privileged from taxes temporarily. The allocation of space was the important aid for migrants. Even though the Ottoman politicians and people of Edirne made significant efforts, public order issues were seen deriving from the migration.

This paper focuses on the province of Edirne within roughly 44 year period. It is aimed to put forward to demographic shifting historically. In terms of time period, it is hard to find a special research focusing on the history of Edirne, so it contributes to the importance of the paper.

In this paper, documents in the ottoman archives of the prime ministry, memories and secondary sources have been benefited. It is put forward that population of migrants, the size of the territory given to the migrants, other aids to migrants and issues of public orders within the province of Edirne.

Keywords: Edirne, The Crimean War, 93 War, migration, migrant.

1. GİRİŞ

Osmanlı Devleti'nde göç kavramının anakronik ve kendine has birtakım anlamları vardır. Bunların içerisinde “*iskân*” tanımı öne çıkmaktadır. Devlet, hâkimiyeti altındaki gruplardan bazısını belirli program ve kurallar dâhilinde yerleşik oldukları bölgelerden alıp, uygun gördüğü başka bir yere iskân etmiştir. Kuruluş yıllarında fethedilen yerlere -özellikle Balkanlar ve Akdeniz adalarına- Müslüman-Türk halk nakledilerek buralar “Osmanlılaştırılma”ya çalışılmıştır. Böylece hâli ve harap durumdaki topraklara nüfus kaydırılarak hem buralar feodal ekonomiye kazandırılmış hem de şenlendirilmiştir. Fakat bu göç ve iskân politikasının Osmanlı idarecilerine sağladığı faydalar bunların çok ötesinde bir anlam ifade etmekteydi: “Konar-göçer” diye tabir edilen ve kaydı-kontrolü zor olan yörükân taifesinin neden olduğu sorunlara yeni iskânlarla pratik bir çözüm getirilmekteydi. Yani toprağa, çift-çubuğa kavuşturulan Yörüklerden hem vergi almak kolaylaşıyor hem de iskân mahâlleri şenlendiriliyordu.

Kuruluş ve yükselme dönemlerinde toprak kazanma politikasına bağlı olarak işleyen ekonomi, tımar sistemini başarılı kılmıştı. Lakin gerileme ve yıkılış dönemlerinde alınan mağlubiyetler, birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. 1683 yılındaki Beç Muharasası'nın adeta bir dönüm noktası teşkil ettiği tarihi hadiselerin başında “tersine göç” denilen ve uçlardan-merkeze doğru yapılan nüfus hareketleri gelmekteydi.

II. Viyana Kuşatması'yla Osmanlı, dünya nezdinde sadece saygınlığını değil, kendine bağlı reayayı (nüfusu) da kaybetmeye başlamıştı. XIX. yüzyılın ikinci yarısına gelindiğinde Osmanlı Devleti'nin yapısal değişiminin kritik aşamasında etkili olan faktörlerin en önemlilerinden biri göç oldu (Karpaz, 2017: 216).

Anadolu'yu Avrupa'ya bağlayan yolların kavşağında bulunan Edirne,² önemli bir ticaret ve zanaat şehri olma özelliklerini korumuştur. Ancak Osmanlı'nın batı cephesinde yaşadığı mağlubiyetlerin de etkisiyle XVIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kısmen metruklaşmaya başlamıştır. XIX. yüzyılda uğranan işgaller ve Balkanlarda yaşanan değişiklikler sebebiyle vilayet nüfusunda ani yükselmeler veya düşüşler gözlemlenmiştir. Bilhassa 1828-1829 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Müslüman ahalinin çoğu göç etmiş, yerlerine ise nevahiyesindeki Hristiyanların gelmesiyle demografik yapı neredeyse eşitlenmiştir (Gökbilgin, 1994: 428). Hatta 1831 yılında Kadı Rauf Bey'in yaptığı sayımda Edirne'nin nüfusu 10.174 İslam ve 10.042 reaya olmak üzere toplamda 20.216 şeklinde verilmiştir (Karal, 1995: 196). Bu sayılar vergilendirme bakış açısıyla yapılmış olmakla birlikte dikkat çekilmesi gereken husus Müslim-gayrimüslim oranlarının yakınlığıdır.

1830-1835 yıllarında nüfusu yaklaşık 85-100.000 olan Edirne, 1870'lerde 244 mahalle ve 25.451 evde yaşayan 68.661 kişiye sahipti. Bunlardan 48.546'sı Hristiyan, 19.576'sı Müslüman ve 539'u Kıptilerden oluşmaktaydı. Rus işgali sonrası yine 100.000'i geçen nüfus XX. yüzyılın başlarında 87.000'e düşmüştü (Gökbilgin, 1994: 428). Vilayet genelindeki bu nüfus devinimleri ancak kitlesele göçlerle açıklanabilir.

² Osmanlı tarihi boyunca “Sefer Yolu” olarak adlandırılan güzergâhta Edirne'nin çok büyük önemi olmuştur.

2. GÖÇLERİN GENEL NEDENLERİ

Osmanlı topraklarında yaşanan tersine göçlerin kitlesel bir mahiyet alması 1768-1774 Osmanlı-Rus Savaşlarıyla başlamıştır. Ancak 1853-1855 ve 1877-1878 yıllarındaki Osmanlı-Rus savaşlarının etkisiyle yerinden yurdundan olmuş ve göçe icbar edilmişlerin adeta insan selini andırması bakımından diğer göçlerden ayrılır. Kırım ve 93 Harbi neticelerindeki toprak kayıplarıyla buralardaki Osmanlı tebaası, yanlarına alabildikleri mallarla kendilerine en yakın olan Osmanlı topraklarına canlarını atmışlardır. Rusların tazyikiyle Kırım'dan başlayan göçler, Balkanlar üzerinden ve bu bölgedeki halkla birleşerek Edirne'ye muvasalat eylemiştir.

Edirne'ye yapılan göçlerin en önemli sebebini Rusya'nın Hazar, Kafkas ve Balkan bölgelerine doğru yayılma siyaseti gütmesi oluşturur. Rusların ele geçirdikleri bölgelerde özellikle Müslümanlara karşı izledikleri '*kan ve ateşle*' gayr-i insani uygulamalar ve yok etme politikaları nedeniyle göç hadiseleri yaşanmıştır (Saydam, 1997: 46). Ruslar, hâkimiyetlerini perçinlemek için çeşitli baskı, tedhiş ve propagandalarla Müslümanları Hristiyanlaştırmaya çalışmışlardır. Hristiyanlaştıramadıklarının ise arazilerine el koyarak göçe icbar eylemişlerdir (Duman, 2010: 3).

Edirne, bu dönemde göçmenler için hem daimi hem de transit bir iskân mıntıkası olmuştur. Kırım'dan Balkanlara, Balkanlardan Anadolu'ya uzanan zorlu yolculuklarda eski Osmanlı başkenti olan bu şehir, adeta bir "*soluklanma*" veya "*konma*" fonksiyonu görmüştür.

3. GÖÇMENLERE YAPILAN YARDIMLAR

Edirne Vilayeti, bulunduğu coğrafi konumu itibari ile göçlerin geçici ve daimi alanlarından birisi olmuştur. Özellikle XIX. yüzyılın ikinci yarısında bu bölgeye ve bu bölgeden yapılan göçlerin sayısında önemli artışlar yaşanmıştır. 1853-1856 yıllarındaki Kırım Harbi'nden sonra Kırım, Balkanlar ve Kafkaslardan Edirne'ye göçler yapılmıştır. Osmanlı Devleti, yapılan göçler neticesinde iskân edilecek halkın her türlü ihtiyacını karşılama konusunda elinden gelen gayreti göstermiştir. Babıâli, göçmenleri din ve mezhep ayırt etmeksizin servet ve kudretleri yerine gelinceye kadar 10 yıl aşar ve diğer vergilerden, 25 yıl da askerlikten muaf tutmuştur. Ayrıca göçmenlerin barınma meselelerinin halli için ev inşaatlarına yardım etmeyi, zirai üretime ulaşmaları bakımından da pulluk-tohumluk vermeye vaat etmiştir (İpek, 1999: 119-120).³

17 Safer 1277 [4 Eylül 1860] tarihli belgede; Kırım muhacirlerinden 50 haneden mürekkep 217 nüfusun Edirne ve Tekfurdağı'nda iskân edilmelerine değinilmiştir. Gelen bu muhacirlerin içlerinde muhtaç olanlara yardım edilmesi, kişi başına günlük yarımşar kıyye ekme verilmesi ve bunların dışında iskânları için gerekenin yapılması Sadaret'ten Edirne Vilayeti'ne gönderilen yazıda belirtilmiştir (BOA, AMKT. UM, 425-3 (1)).

21 Eylül 1860 tarihinde Edirne Sancağı'na iskân edilmek üzere Kırım muhacirlerinden "*Hoca Kerim*" taifesinden 242 kişinin sevk edildiği Sadaret'e bildirilmiştir (BOA, AMKT. UM, 429-16 (2)). Gelen muhacirlerin yerleştirilmesi hususunda son derece ihtimam gösterilmiştir. Öyle ki, 12 Eylül 1860 tarihinde Edirne Vilayetine gelen 330 haneden oluşan 1.269 kişi boş olan zirai alanlara yerleştirilmek üzere vilayet dâhilindeki sancak ve kazalara gönderilmek istenmiştir. Fakat bu muhacirlerin ziraattan anlamadıkları ve kendilerinin sanayi alanında ehil olduklarını belirtmeleri üzerine şehir merkezine yerleştirilmelerine karar verilmişti (BOA, AMKT. UM, 426-24 (1)).

Babıâli, muhacirlerin iskânı, iaşesi ve ibatesi için imkânlar dâhilinde her türlü yardımı yapmaya çalışmıştır. Devlet bunu yaparken sadece kendi imkânlarını seferber etmemiş, aynı zamanda yerli halktan da destek almıştır. 5 Ocak 1864 tarihli Sadaret'ten Edirne Vilayeti'ne gönderilen yazıda; muhacirlerin iskânı için 487 haneye ihtiyaç duyulduğu ifade olunmuştur. Söz konusu hanelerin yapımı için lazım gelen paranın 160.013 kuruşunun halk tarafından karşılandığı ve geriye kalan 78.252.5 kuruşunun ise Maliye Nezareti tarafından karşılanacağı bildirilmiştir (BOA, AMKT. MHM, 239-38 (1)). Bu belgeden anlaşıldığı kadarıyla; göçmenler için yapılan 487 hanenin masraflarının % 67'sini halk karşılamıştır.

Bazı yıllarda yaşanan kuraklıklar sebebiyle tarımla uğraşanlar mahsullerinden tam olarak istifade edememişlerdir. 1877 yılında yaşanan kuraklık nedeniyle Edirne Vilayeti'nin çeşitli yerlerinde iskân

³ Göçmenlerin bu muafiyetleri ancak İttihat ve Terakki Cemiyeti döneminde kaldırılmıştır (Dündar, 2002).

olunan Girit muhacirleri bu kuraklıktan olumsuz etkilenmişlerdir. Muhacirler mahsullerinin zarar görmesi üzerine vilayetten yardım talebinde bulunmuşlardır. Vilayet ise her ne kadar para yardımıyla bulunulmayacağı noktasında cevap vermişse de, muhacirlerin bu durumuna kayıtsız kalmayarak resmi- i zebhiyeden⁴ 5.000 kuruş yardımda bulunulmasına karar vermiştir (BOA, AMKT. MHM, 509-3 (1).

93 Harbi sonrasında imzalanan Berlin Antlaşması'nı müteakip Bulgaristan'daki Müslüman ahaliye baskı ve zulümler yapılmaya başlamıştır. Görmüş oldukları kötü muameleden dolayı yaşadıkları yerleri terk ederek hicrete icbar edilenlerin Edirne'ye muvasalatlarının sağlanması yönünde buyuruldu verilmiştir. Yazının devamında göçmenlerin, Gelibolu Sancağı'nda iskânları için boş arazilerin bulunduğu ve buralara ne kadar nüfusun yerleştirilmesinin mümkün olduğu sorulmuştur (BOA, Y.A.RES. , 3-44 (1-2).

Osmanlı Devleti, iskân edilen muhacirlerin durumunu yerinde tespit etmek için Dâhiliye Nezareti tarafından iskân memuru olarak Ali Bey'i görevlendirmiş ve yapacağı yolculuk yerleri olarak da Edirne ve Selanik'i belirtmiştir. Bu yolculuğu esnasında kendisine gerekli olan 25.000 kuruşunun ise İstanbul Belediyesi Emvali'nden karşılanmasının uygun olduğu belirtilmiştir (BOA, DH. MKT, 1407-88 (1).

Edirne'ye gelen ve geçici iskâna tabi tutulan Doğu Rumeli ve Bulgaristan göçmenlerinin ihtiyaçlarının karşılanması için Muhacirin-i Umumiye Riyaseti'nden Edirne Vilayeti'ne telgraf çekilmiştir. Telgrafta şehirde misafir olarak bulunan muhacirlerin iskânları için toplanan yardım paralarının bu yolda kullanılması tembihlenmiştir. Ayrıca göçmenlerin kaldıkları yerlerde tarlaları işleyebilmeleri için gerekli olan öküzler ile ziraat aletlerinin temin edilmesi de istenmiştir. Tüm bu emirlerin yerine getirilip-getirilmediğinin kontrol edilmesi için de bir müfettiş gönderilmesi belirtilmiştir (BOA, Y.MTV, 26-85 (1). Böylece merkez yönetiminin göçmenlerin ihtiyacının karşılanıp memnun edilmeleri konusundaki hassasiyeti ortaya konmuştur.

1887 yılında Edirne Vilayeti'ndeki göçmenlerin iskânları ve durumları hakkında genel bilgiler içeren bir rapor hazırlanmıştır. Söz konusu raporda; vilayet dâhilindeki muhacirlerin nerelere yerleştirildikleri, nüfuslarının ve hane sayılarının ne kadar olduğu gibi istatistikî bilgiler derlenmiştir. Elde edilen veriler padişaha sunulmak üzere 2 Temmuz 1887 tarihinde Hassa Hazinesi Nezareti'ne iletilmiştir (BOA, HH. THR, 467-10 (1). Buradan anlaşıldığı kadarıyla Edirne Vilayeti'ne gelen muhacirler arasında ekonomik durumu çok fakir olanların sayısı azımsanmayacak kadar çoktu. Örneğin Havsa Kazası'nda iskan olunan muhacirlerden kendilerini geçindirmeye gücü yetmeyenlerin olduğu bildirilmişti. Bu zaruret içerisindeki göçmenlerin beslenmesi ve müstahsil hale gelebilmeleri için her sene hazineye yemeklik ve tohumluk toplanmıştır. Yardım toplama işinde bazen bizzat kaza kaymakamı köyleri dolaşmıştır. Ayrıca fakir muhacirler için, kazada yaptırılacak hükümet konağı için toplanan paradan da bir miktar ayrılmıştır. Göçmenler için her türlü yardımın seferber edildiğini gösteren bu tür uygulamaların bir örneğini Baba-i Atik⁵ Emlak Memurluğu'ndan Hassa Hazinesi'ne gönderilen 11 Eylül 1887 tarihli yazıdan anlamak mümkündür (BOA, HH. THR,467-17 (1).

Göçmenlere yapılan dolaylı ve psikolojik yardımlardan biri de, iskân yaparken hısım-akraba ve hemşehrilik mefhumlarının gözetilmiş olmasıdır. Muhacirler iskân edilirken geldikleri yerler dikkate alınmış, şayet kendilerinden önce gelip-yerleşen akrabaları varsa onların yanlarına iskân edilmelerine özen gösterilmiştir. Örneğin 16 hane muhacirin, İnöz Kazası'nın Sultanca Merası'nda oturmakta olan akrabalarının yanına yerleştirilmelerine karar verilmiştir. Bunların barınma sorunlarının giderilmesi için lüzum gelen kereste ihtiyacının karşılanması adına koruyu hümayundan ağaç talep edilmiştir. Koruyu hümayun tarafından Agop isiminde bir orman müfettişi gönderilmiştir. Müfettiş Agop, Sultanca Merası'na giderek gerekli tahkikatı yapmış ve bir rapor hazırlamıştır. Bu rapordan anlaşıldığı kadarıyla; Sultanca Merası'na intikali beklenen muhacirlerin 16 hane değildir. Bunların 2 hanesi bölgeye hiç gelmemiştir. 2 hane de Baba-yi Atik Kazası'na bağlı Pavlı Köyü'nde oturan akrabalarının yanına gitmişlerdir. Böylece sadece 12 hane Sultanca'ya vasıl olmuştur. Bu 12 hanenin ne kadar ihtiyacı varsa hepsinin karşılanacağı ama daha fazla verilemeyeceği bildirilmiştir (BOA, HH. THR, 467-28 (1); BOA, HH. THR, 467-22 (1).

⁴ Kasaplık hayvanlardan alınan kesim vergisidir (Ünal, 2011: 743).

⁵ Bugün "Babaeski" olarak bilinen bu yer; Kırklareli'nin 30 km güneyinde, Edirne'nin 50 km güneydoğusunda Ergene'ye akan büyük derenin batı kenarında bulunmaktadır. Bkz.: <http://www.babaeski-bld.gov.tr/WebSite/Display.aspx?>, E. T.: 10.03.2018.

4. GÖÇMENLERLE GELEN BAZI PROBLEMLER

Göçmenlerin Edirne Vilâyeti'ne vasil olmalarıyla birlikte bazı problemler de yaşanmıştır. Söz konusu sorunlardan biri, göçmenlerin iskân edildikleri yerleri beğenmeyerek yeniden göç etmeleridir. Muhacirler kendilerine tahsis edilen yerlerden hareketle bazen vilayet dâhilinde bazen de Anadolu'ya geçmek suretiyle yer değiştirmişlerdir. Hatta Anadolu'ya gittikten sonra orayı da beğenmeyerek tekrar Edirne'ye dönme arzusunda olanlara rastlanmıştır. Örneğin Baba-yı Atik Kazası'nın Manastır Köyü'ne iskân edilen 15 hane muhacir önce Anadolu'ya geçmiş, sonra da yeniden dönme isteğinde bulunmuştur. Bu gezginci muhacirlerin talepleri olumlu karşılanmış, ancak bunlara ek olarak 5 hane ilave edilerek iskâna tabi tutulmuşlardır (BOA, HH. THR, 467-32 (1)). Bâbîâlinin bu denli müsamahakâr davranmasında, işletilen toprakların hali kalmamasını gözetmesi etkili olmuştur. Zaten savaşlar nedeniyle mali anlamda zor günler geçiren devlet, göçmenlerin yer değiştirme hoyratlığını bir anlamda zarureten hoş görmüştür.

Göçmenlerin yer değiştirme talepleri her zaman olumlu karşılanmamıştır. Bazen talepler geri çevrilirken, bazen de şarta bağlanmıştır. Bulgaristan'dan göç ederek Edirne'ye gelen 13 hane muhacir önce Baba-yı Atik Kazası'nın Gravayı [?] Müslim Köyü'ne yerleştirilmişti. Ancak göçmenlerin buradan Terzili Köyü'ne gitmek istemeleri üzerine, muhacirlere Grava-yı Müslim Köyü'nün topraklarını ekip-biçmeleri mukabilinde Terzi köyüne iskânlarına engel olmadığı bildirilmiştir (BOA, HH. THR, 467-37 (1)). Buradan anlaşılacağı üzere, Osmanlı Devleti bir an önce göçmenleri üretici duruma getirmek ve produktivitede devamlılığı sağlamaya çalışmıştır.

1886-1887 yıllarında Doğu Rumeli'deki Hasköy Kazası'ndan bazı muhacirler, Emlak-ı Hümayun'a ait Gelirli ve Kılıçlı köylerine yerleştirilmişti. Bu muhacirler, buradaki iskânlarından memnun kalmadıklarından şikâyetle, Bosna çiftliklerine yerleştirilmek istediklerini vekil olarak seçtikleri Emin Bey aracılığıyla bildirmişlerdir. Emin Bey'in memleketine gidip sekiz ay dönmediğinden, bu iskânın gerçekleşmediği, çiftlikler kirada olduğundan dolayı da iskânın mümkün olmadığı, ayrıca Kılıçlı ve Gelirli köylerinde yeterli arazi bulunduğu muhacirinin Bosna çiftliklerine iskânı uygun görülmemiştir (BOA, HH. THR, 467-9 (1)).

Göçmenlerin gelmesiyle ortaya çıkan sorunlardan biri de, göçmenlerin ihtiyaçlarını karşılama noktasında bazen ekonominin yeterli gelmemesiydi. Muhacirlerin ihtiyaçlarının giderilmesi hususunda vilayet bütçelerinin yetersiz olduğu zamanlar olmuştur. Bu dönemlerde muhacirlerin istekleri, mümkün mertebe iskân olundukları mahallin yerlileri tarafından karşılanmıştır. Lakin bazen her iki muavenet yolunun da kapandığı görülmektedir. Öyle ki 23 Mart 1889 tarihinde Evreşe Köyü'ne yerleştirilen 30 hane muhacirin masraflarının köy halkı tarafından karşılanması istenmiştir. Köy halkından Aziz ve Mustafa adlı kişilerin vilayete yazdıkları arzualde, bu 30 hane göçmenin giderlerini karşılayamadıkları ifade olunmuştur. Buna mukabil Dâhiliye Nezareti 1 Nisan 1889 tarihli yeni bir yazı göndererek, köylünün ne kadar haneye bakmaya gücü yetiyorsa o kadarıyla ilgilenmesi salık verilmiştir (BOA, DH. MKT, 1636-83 (1)).

Edirne Vilayeti'ne iskân olunan muhacirlerin nerelerden geldikleri, kaç hane ve nüfus oldukları, hangi kaza, nahiye ya da köye yerleştirildikleri tafsilatıyla kaydedilmiştir (Ek-1) (BOA, DH. MKT, 78-27). Bu uygulamalar Osmanlı Devleti'nin göç hadisesini ne kadar ciddiye aldığını göstermektedir. Kayıtların teferruatlı olması göç meselelerinde yaşanan sorunları da açığa çıkarmıştır. Buradan bahisle; muhacirlerin yerleştirildikleri yerlerde camii ve mekteplerinin olmaması ve bunların inşaatı için gerekli paranın vilayet dâhilinde toplanan paralarla yaptırıldığı anlaşılmaktadır. İskeçe Kasabası'nın Cedit Mahallesi'nde iskan olunan muhacirlerinin mektep ve camilerinin olmamasından dolayı göçmenlerin bu ihtiyaçlarının karşılanması adına halktan yardım toplanmıştır (BOA, DH. MKT, 202-15 (1)).

Göçmenlerin maruzatlarının giderilmesi ve rahat ettirilmeleri noktasında hem resmi görevliler hem de yerli halk büyük bir ihtimam göstermiştir. Fakat göçmenlerin eski yaşam tarzlarıyla yerleştirildikleri bölge halkı arasında bazı farkların olması zaman zaman anlaşmazlıklara sebebiyet vermiştir. Bazen de devletin muhacir iskânları için uyguladığı yöntemler, göçmenlerde hoşnutsuzluklara neden olmuştur. Mesela deniz yoluyla gelen Nogay muhacirlerinden bir kısmının Edirne'nin dışında iskân edilmeleri, iskân olunanlar arasında hoş karşılanmamıştır. Hoşnutsuzluklarını yazdıkları dilekçelerle dile getiren Nogaylar, iskânlarında aile birlikteliğin gözetilmesini talep etmişlerdir. Edirne Vilayeti'nden

Nogaylara verilen cevabî yazıda; iskân masraflarını kendilerinin karşılamaları şartıyla yer değiştirebilecekleri ifade olunmuştur (BOA, AMKT. MHM, 218-59 (1)).

10 Eylül 1861 tarihinde Edirne Vilayeti'ne sunulan bir yazıdan anlaşıldığı kadarıyla; Gümülcine'ye iskân edilmiş olan muhacirlerin, burasının havasıyla uyum sağlayamadıkları bildirildiğinden, göçmenlerin Edirne'de daha uygun bir yere iskân edilmeleri uygun görülmüştür (BOA, AMKT. UM, 498-51 (1)). Bununla birlikte Osmanlı yetkilileri, sınıra dayanan her göçmene de ruhsat vermemiştir. Özellikle göçmenlerin hicret etme nedenlerinin ne olduğu tam olarak anlaşıldıktan sonra geçmelerine müsaade edilmiştir. Salt, yer değiştirme amacına müstenit olanların ülkeye kabulleri engellenmiştir. Fakat buldukları coğrafyada baskı ve zulüm gördükleri için gelenlere yardımcı olunmuştur. Örneğin Hasköy nevahiyesindeki Müslümanlar, Bulgarların yaptığı kötü muamelenin her geçen gün artmasından şikâyet etmişlerdir. Bu duruma çare olarak da ya halkın göç ettirilmesi ya da Bulgar Prensi ile görüşülerek zulmün durdurulmasını istemişlerdir. Ancak Bulgar zulmü durmak yerine zamanla daha da artmıştır. Bunun üzerine bölge Müslümanlarının kış sebebiyle kitlesel olarak göç etmelerinin mümkün olmadığı bildirilerek, bahar aylarına kadar beklenmesi tembihlenmiştir. Ayrıca münferit olarak gelenlerin kabul edilip, iskân için uygun yer bulunarak hükümete bilgi verilmesi yolundaki bir emir 18 Kasım 1885 tarihinde Sadaret'ten Edirne, Selanik, Manastır ve Kosova vilayetlerine gönderilmiştir (BOA, M.V, 6-59 (1)).

Nüfus hareketlerinin otlak ve mera açısından elverişli alanlara doğru yoğunlaşması da bazı problemlere neden olmuştur. Bu tür yığılmalar, özellikle otlak yetersizliği ve tarım alanlarının kullanılamaması gibi sonuçları doğurmuştur. Yurtdışından gelen göçmenlere yeni iskân yerlerinin tahsis edilmesi, yurt içindeki kimi konar-göçerlerin de iştahını kabartmıştır. Mesela 350 hane muhacir, Kumdere ve Topçu Konağı adlı meralarda iskân olunmak istemişlerdir. Yapılan tahkikat neticesinde, bunların yeni hicret etmiş muhacirlerden olmayıp, önceden buraya geldikleri anlaşılmıştır. İstanbul civarındaki Pasa Çayırı'nda meskûn olan bu zümrenin, daha sonra yerlerinden kaldırılmış olan 50-60 hane halktan ibaret oldukları, buralarda oturan muhacirlerle birleşerek 350 haneye ulaştıkları bilgisine varılmıştır. Böylece Kumdere ve Topçu Konağı'ndaki meraların bu kadar fazla hane için yeterli olmadığı, civardaki diğer köylerin de dolu olması sebebiyle, bu muhacirler şayet buralara iskân edilirse hayvanlarını dahi otlatacak miktarda arazi bulamayacakları bildirilmiştir. İlaveten Kumdere adlı mera, kumsal olduğu için burada tarım yapamayacakları belirtilmiştir. Yine de bu halk için başka iskân yerleri araştırılacağı Dâhiliye Nezareti'nden Hassa Hazinesi Nezareti'ne gönderilen 28 Nisan 1887 tarihli yazıdan anlaşılmaktadır (BOA, HH. THR, 467-4 (1)).

Göçmenlerin yarattığı sorunlardan olan mera krizine dair bir örnek de Kırkkilise Sancağı'ndaki Vize Kazası'na bağlı Saray Nahiyesi'nin Ayas Paşa adlı vakıf arazisinde yaşanmıştır. Nüfusu 10.000'e yaklaşan bölge halkı, hayvanlarını otlatmak için kendilerine tahsis edilen merayı önceden para vererek kullandıkları halde, sonradan bu arazinin Ömer Naim Bey tarafından kiraya verildiğini belirtmişlerdir. Arazinin sahibi olan İbrahim, Halit ve Sabri Efendilerin hayvanlarının otlamasına engel olduklarından şikâyetle, kendilerinin buraya hükümet tarafından yerleştirildiklerini, meradan rahatça faydalanabilmek ve mağdur olmamak için, tapu senedi verilmesini istemişlerdir. Bunun üzerine Ömer Naim Bey'e vergi vermeye devam ederek, ormanlardan ticaret haricinde faydalanmaları şartıyla kendilerine arazi tahsis edilip, hayvanları için tayin olunacak araziye tecavüzde bulunmamaları 29 Haziran 1897 tarihli yazıyla uygun bulunmuştur (BOA, Y.A.RES, 87-46 (1)).

Balkanlardan gelen göç dalgalarında Edirne transit bir göç merkezi veya bir göç koridoru görevi yapmıştır. Dâhiliye Nezareti'nden Edirne Vilayeti'ne gönderilen 26 Temmuz 1887 tarihli bir Osmanlı Arşivi belgesi bunun açık bir örneğini sunmaktadır. Edirne'yi terk ederek İstanbul'a gitmiş olan ve ellerinde önceden nerede iskân olunduklarına dair belgesi bulunmayan bir grup muhacir, Karesi Vilayeti'ne gitmek için izin istemiştir. Fakat bu göçmenlerin nereden geldikleri ve nerenin sakini oldukları anlaşılmadığından haklarında soruşturulma başlatılmıştır. Bilahare göçmenlerin meşakkatle İstanbul'a kadar geldikleri göz önünde bulundurularak, geri gönderilmelerinin sefaletle neden olacağından iskân talepleri kabul edilmiştir. Fakat Karesi Vilayeti'nde iskâna elverişli yeterince arazi bulunmadığından, bu muhacirlerin Hüdavendiğar Vilayeti'ne kitlesel olarak yerleştirilmeleri düşünülmüştür. Yazının devamında, içlerinden yine Anadolu'ya geçmek isteyenler olursa, bunların İstanbul'a gönderilmeleri istenmiştir (BOA, DH. MKT, 1434-84 (1)). Bu yazının ilk kısmından; göçmenlerin nereden gelip nereye gittiklerinin belli bir plan-program dâhilinde yapıldığı ve kurallara

uymayanların cezai müeyyidelere maruz bırakıldıkları anlaşılmaktadır. Diğer taraftan, Edirne'deki göçmen yığınlarının eritilmesi adına, İstanbul üzerinden Anadolu'ya göçmen sevk edildiği görülmektedir.

5. GÖÇLERİN NEDEN OLDUĞU ASAYİŞ MESELELERİ

Edirne Vilayeti'ne yapılan göçler ve muhacirlerin iskânlarında bazı usul hataları yapılmıştır. Muhacirlerin iskân edildikleri yerlerdeki yaşama ayak uydurmaları noktasında zaman zaman zorluklar yaşanmıştır. Yaşanan problemler gerek devlet gerekse halk tarafından giderilmeye çalışılmıştır. Asayiş noktasında üzerinde durulacak konu genel olarak eşkıyalık hareketleri, yerel yöneticilerin ve halkın karıştıkları usulsüzlükler yönündedir.

Göçmenlerin Edirne'ye vasıl olmalarıyla yaşanan problemlerin başında yerli-muhacir tartışmaları gelmektedir. Osmanlı yerel idarecilerinin yerli halk ile muhacirler arasındaki anlaşmazlıkların önlenmesi noktasında bazen zafiyete düştükleri gözlemlenmiştir. Bunun da sebebi, göçmenlerin yaşadıkları kültür şoku ve adaptasyon sorunlarını aşmaları için geçici bir dönem müsamaha gösterilmesidir. Muhacirlerin yerlilerin ekili-dikili arazilerini ihlal etmeleri yaşanan en sık sorunlardandır. 30 Aralık 1889 tarihli Edirne Vilayeti'ne verilen bir dilekçe bu durum resmiyete şöyle yansımıştır: Ayvarca ve Lofça'dan Cısr-i Ergene Kazası arasındaki Terzi, Sipahi ve Mandıra-i Sağır Köyleri'ne iskân olunan muhacirlerin ziraatları için tahsis olunan arazinin tapu senetlerinin kendilerinin elinde olduğu halde, bazı muhacirler tarafından tarlalarının elinden alınarak Hıristiyan ahaliye verilmiştir. Meskûn halk da doğal olarak kendilerinin başka bir yere iskân edilmelerini talep etmiştir. Vilayetten gelen cevapta, adı geçen yerlerdeki muhacirlerin iskânları sırasında 280 hane oldukları, hemşerilerinin gelmesiyle sayıları 150 hane daha arttığından, tahsis olunan arazinin artık kâfi gelmeyeceği ifade olunmuştur. Bunun neticesinde de köylerini zapt ettikleri anlaşılmıştır. Arazilerin eski ahaliye bırakılması emredilmişse de, muhacirinin müdahalelerine son verilmesi, herhangi bir çatışmayı önlemek için asker gönderildiği, sonradan gelenlerin nakil işleminin düzenli bir şekilde yapılması emredilmiştir (BOA, DH. MKT, 1692-71 (2)).

Edirne'de cereyan eden bir başka asayiş meselesi de Malkara Kazası'na bağlı Yunak Köyü'nde vuku bulmuştur. Yunak'ta oturan muhacirinin diğer köye yakın olan mera ve tarlalarına yerli halkın müdahale ederek, ziraat ve hayvanlarının otlamasının engellediği, bekçi ve korucuların bile darp edildiği konusunda muhacir temsilcileri Edirne Vilayeti'ne 18 Mayıs 1893 tarihinde şikâyetle bulunmuşlardır (BOA, DH. MKT, 44-8 (1)).

Arazi ihlalleri konusunda bazen muhacirlerin yerlilerin haklarını, bazen de yerlilerin muhacirlerin haklarını gasp ettiği görülmektedir. Yerlilerin muhacir arazilerini işgal ettiklerine dair örneklere de rastlamak mümkündür. Tırnova muhacirlerinden Hakkı'nın arazisine yerlilerin müdahalesinin araştırılmasına dair Edirne Vilayeti'ne verdiği dilekçe üzerine Sadaret'ten Dâhiliye Nezareti'ne 23 Haziran 1894 tarihinde bilgi verilmiştir (BOA, DH. MKT, 253-78 (1)).

Bir başka arazi meselesi de Mandıra Köyü'nde vuku bulmuştur. Mandıra'ya iskân edilen Pomak muhacirleri yerli halkın bağ ve bahçelerine tasallut etmişlerdir. Bunun önlenmesi konusunda İbrahim Ağa Sadaret'e 2 Nisan 1880 tarihinde tahrirat gönderilmiştir (BOA, Y.PRK. UM, 1-91 (2)).

Şarköy Kazası'na bağlı Evreşe Nahiyesi'nde bulunan 281 hane muhacir, miri arazide göçlerinden beri toplandıkları, şimdiye kadar iskânlarının emredilmiş olmaması ve kendilerine mevcut araziden pay verilmemesinin, yerli halkla aralarında kargaşa çıktığını vilayete sundukları dilekçede belirtmişlerdir. Bu konudan bahisle, muhacirine arazi dağıtılarak, hane yerleri belirlenecek ve inşaat için yerleşik ahali cemaatleri de yardıma teşvik edilecektir. Böylece iki halk arasındaki anlaşmazlıkların giderilmeye çalışılacağı Gelibolu Mutasarrıflığı ve Emlak Hümayunu Komisyonu'ndan Hassa Hazinesi Nezareti'ne gönderilen 6 Mart 1887 tarihli yazıdan anlaşılmaktadır (BOA, HH. THR, 467-1 (1)).

Asayiş sorunlarında Müslüman-gayrimüslim çekişmelerine veya çocuk kaçırma gibi ilginç hadiseler de rastlanmıştır. Örneğin Edirne'nin İpsala Kazası'na tabi Kemerli Köyü sakinlerinden Manol Karoline'nin 8 yaşındaki çocuğu Aleksenderya, aynı kazaya bağlı Hasköy Köyü'ndeki İslam ahalden biri tarafından Müslüman yapılmak üzere kaçırılmıştır. Yapılan tahkikat sonunda çocuk bulunup, ailesine teslim edilmiştir. Fakat mahkemede olayı anlatması için çocuğun İstanbul'a getirilmesi

zarureti üzerine, Hariciye Nezareti'nden Edirne Valisi'ne 30 Kasım 1852 tarihinde yazı gönderilmiştir (BOA, HR. MKT, 56–40 (1–2)). Böylece çocuk kaçırma meselesi resmi kayıtlara yansımıştır.

Çalışmanın kapsadığı dönemde eşkıyalık olaylarına da denk gelinmiştir. Edirne Valisi Mehmed Paşa'ya Sadaret'ten 23 Kasım 1861 tarihinde gönderilen bir tezkirede şakilik olayından bahsedilmiştir. Edirne Vilayeti Cisir-i Mustafa Paşa Kazası dâhilinde bulunan Salihler Köyü ahalisinden olan Radi adındaki bir şahıs ve arkadaşları eşkıyalık yaparken yakalanmışlardır. Eşkıyaların yapılan mahkemeleri neticesinde her birinin ceza muhakemesinin 62. maddesine dayanılarak 10'ar yıl küreğe konulmasına karar verilmiştir (BOA, AMKT. MVL, 136–20 (1)).

12 Temmuz 1868 tarihinde Edirne Vilayeti'ne gönderilen bir başka yazıda da katil ile sonuçlanan başka bir eşkıyalık hadisesine yer verilmiştir. Cisir-i Ergene Kazası'ndaki Süleymaniye Köyü'nde meskûn muhacirîn ümerasından Süleyman Bey'in hanesini basarak 3 kişiyi öldürüp, 7 kişiyi yaralayan 20 kadar eşkıyadan 11 tanesi yakalanmıştır. Eşkıyalardan kaçan diğer 9'unun yakalanması için çalışmaların devam ettiği bildirilmiştir (BOA, A.MKT. MHM, 413–15 (1)).

Sınır ötesinden gelen bazı göçmenlerin Edirne'de olay çıkarma örneklerine de rastlanmıştır. 16 Bulgar, Bulgaristan'dan fesat ve kavga çıkarmak amacıyla Edirne'ye gelmiş ve burada zaptiyeler tarafından yakalanmışlardır. İfadeleri alınan Bulgarların söylediklerinden, bunların hepsinin Doğu Rumeli ahalisinden oldukları ve telgraf ile adliye memurluklarında çalıştıkları anlaşılmıştır. Dahası, gördükleri zulüm ve kötü muameleden dolayı Edirne'ye geldiklerini belirtmişlerdir. Kendilerine verilen aylık 50 lira ile geçinmekte olup, Kumandan Kisof'un davetiyle ellerine silah ve cephane verileceği umuduyla geldiklerini söylemişlerdir. Yakalandıktan sonra önce Edirne'ye oradan da İstanbul'a getirilmiş olan bu kişiler, Rumeli'deki heyetin zulmüne son vermek için bütün Bulgarlar adına hareket ettiklerini, bu davranışlarının Bulgar halkının zulüm ve kötü muameleden kurtulana kadar devam edeceğini belirtmişlerdir. Vilayet, bu kişilerin ne şekilde geri gönderileceğine dair 21 Ocak 1888 tarihinde Hariciye Nezareti'ne yazı göndermiştir (BOA, Y.MTV, 30–13 (1–2)).

Bulgaristan'dan gelen bazı Bulgarların, Bulgaristan sınırı dâhilinde treni işgal edeceklerine dair bilgilere ulaşılmıştır. Bunun üzerine 2 Kasım 1891 tarihinde Sadaret'e gönderilen bir yazıda, bu kişilerin başka bir yere gönderilmeleri için yer tayin edilmesi istenmiştir (BOA, DH. MKT, 1893–125 (2)). Bu yöntemle Bulgar göçmenlerinin tehlike ve tehdit oluşturma ihtimalleri ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır.

Osmanlı idarecileri tarafından, eşkıyalık olaylarında asker kaçaklarının da bulunduğu göz önüne alınarak gerekli tedbirler alınmaya çalışılmıştır. Doğu Rumeli ve Bulgaristan'dan asker kaçağı olarak Edirne tarafına gelen şahıslardan, gayrimüslim olanların arasında fesatlık çıkarmak gayesinde olanlar bulunabileceğinden bahis olunmuştur. Bunların Anadolu taraflarına sevk edilmeleriyle orada bunlara merhamet gösterilebileceği, icabında ihmaller olabileceğinden bu konuda gerekenlerin yapılması konusunda 16 Haziran 1895 tarihinde sadrazam imzasıyla tezkire kılınmıştır (BOA, DH. MKT, 381–31 (1)). Eşkıya ve serseri kişilerin fesat hareketlerinin önlenmesi ve bu kişilerin yakalanarak hükümete teslimi için inzibat tesis edilmesi lazım geleceğinden dolayı icabının yapılmasına dair Edirne, Kosova, Selanik ve Manastır Vilayetleri'ne 1 Şubat 1896 tarihinde emir gönderilmiştir (BOA, AMKT. MHM, 691–17 (1)). Edirne Vilayeti'nin asayiş ve inzibatının devamı için *Jandarma Kumandanı Muhlis Paşa* tarafından düzenlenen layiha 2 Kasım 1896 tarihinde Vali Vekili tarafından okunmuştur. 10 maddeden oluşan bu layiha şöyledir:

Birinci madde: *Kırkkilise Sancağı'nda İslikoz Kazası'ndaki deniz sahilinde bulunan At Limanı'ndan karayolu ile Gümülcine Sancağı'ndaki Ruçboz Kazası'na bağlı Baruteyn Nahiyesi'ne kadar, sınır üzerinde 130 saat süren mahallerde bulunan 110 karakoldaki asker ve jandarma müfrezelerinin vazifelerini her zaman hakkıyla yapıp yapmadıklarını daimi surette kontrol etmek. Sınır ve civarında herhangi bir vukuat meydana gelir ise, bunların bilgilerinden faydalanmak ve girişinde memur bulunmayan geçitlerden meçhul kişilerin şehre girişine izin vermemek ve merkezleri sınır ortası olan Cisir-i Mustafa Paşa olmak, ayda iki kez teftiş devriyesine çıkararak, gereken raporları jandarma kumandanlığı vasıtasıyla devlete sunmak. Bir jandarma bir de nizamiye askeri olmak üzere At Limanı'ndan Baruteyn Nahiyesi'ne kadar gidip gelmek üzere jandarma nizamiyesinden yüzbaşı rütbesinde 4 süvari zaptiye isteyerek, bunları buralarda görevli kılmak, bunlar devamlı halde*

bulunacaklarından, masraflarının karşılanması için 250'şer kuruş maaş verilmesi için gerekenlerin emir ve ferman buyrulması...

İkinci madde: Kırkkilise Sancağı İslikoz Kazası'nda Karadeniz sahilindeki At Limanı'ndan İstanbul'a kadar 80 mil mesafede bulunan 30 adet limanlarda iskeleler vardır. Tırnovacık, Kastro, Istranca'nın Balkan ormanları bulunması münasebetiyle Balçık, Köstence, Varna, Ahyolu Burgazı'na bazı zamanlar Rusya sahilinden odun, kömür ve zahire almak için gemiler gelerek eşyayı alıncaya kadar burada beklemektedir. Ada ve Midye'de Bahriye Nezareti'nden birer liman reisi, Ahtapolu, Bodime, Istranca Balkanı'nın önünde ve sahilinde birer liman reisi vekili varsa da, bunların görevleri icabıyla bu mevki için yeterli olmadığından, bu yerlerin çoğunda zabıt memurları bile bulunmadığından dolayı bu limanlara gelmekte olan gemiler vasıtasıyla vilayete, kaçak silah, fesat ve eşkıyalığın girmesi mümkündür. Bundan dolayı bütün bunlara imkân vermemek için köylere çıkıp, kol gezdirilmek üzere, içinde 1 zabitle 10 jandarma bulundurmak ve merkezi Ada olmak üzere ara sıra sağ ve sol sahillere giderek tahkikat ve teftişât yapmak üzere ufak bir vapur bulundurmak lüzum görülmüştür. Aynı şekilde Gelibolu, Dedeagaç ve Gümülcine Sancakları sahillerini Akdeniz adaları ve Yunanistan'dan gelen gemilerden korumak için de 1 zabitle 10 jandarma bulundurmak ve merkezi Dedeagaç olmak üzere bir vapur bulundurulmasının faydaları olacağından, bu durumun padişaha sunulması ve Bahriye Nezareti'ne emir ve ferman verilmesi...

Üçüncü madde: Edirne Vilayeti'nde sınır üzerinde bulunan Cısr-i Mustafa Paşa'dan Çatalca'ya kadar, doğu tren hattının istasyonları arasında inşa edilmiş kalelerde, jandarma, süvari ve piyade müfrezeleri bulundurmak. Hem tren hattı hem de tren hattına civar olan kaza ve köyler korunmakta ise de, Selanik'ten İstanbul'a işleyen tren hattının askeri tren olmasından dolayı önemi daha fazla olmakla beraber, Dedeagaç'tan Dırama Sancağı'nın sınırındaki Yeniköy istasyonuna kadarki mesafe 160 kilometredir. Bundan sonraki Zarişköy ve Gaybiköy istasyonları arasındaki 30 kilometrelik mesafede 5 tünel, Okçular istasyonu ile Yeniköy istasyonu arasındaki 30 kilometrelik mesafede de 20 tünel bulunmaktadır. Toplam 25 adet olan bu tünellerin muhafazası için istasyonlarda 3-4 piyade bulunmakta ise de yeterli miktarda değildir. İstasyonlar iyi korunmadığı takdirde, tren ilerlerken bir şahsın bir taş yuvarlamasıyla, şimendifer katarının Karasu Nehri'ne yuvarlanması ihtimalinin yüksek olmasından dolayı, Selanik ve Dede Ağaç hattının iyi korunması konusunda lazım gelenler için emir buyrulması...

Dördüncü madde: Edirne, bir tarafı Karadeniz bir tarafı Akdeniz ve diğer tarafı Doğu Rumeli ile çevrili olmasından ve içerisinden geçen tren hattı münasebeti ile de Avrupa'nın güzergâhı olmasından dolayı, birçok vilayete göre ehemmiyeti fazla bir vilayettir. Ahalisinin kısmen çeşitli milletlerden olması sebebiyle, Bulgaristan ve Doğu Rumeli'deki mahallerden beslenen, fesat komitelerinin bazılarının vilayete girmelerinin mümkün olmasından, bu gibi durumlara meydan verilmemesi konusunda, sancak, kaza ve karyeleri gezmek üzere jandarmadan birkaç kişi istihdam edilmekte ise de, bunların vazifelerinden yeteri kadar istifade olunamamaktadır. Bu yüzden bu jandarmaların yerine aylık 1.000 kuruş maaş verilerek birkaç hafife istihdam edilmesi vilayet için daha faydalı olacaktır. Bu hususta gerekenlerin hemen yapılması...

Beşinci madde: Jandarma, zabitan efradının vilayetin asayışı için çalıştığı gibi, bunun haricinde mülkiye ve adliye işlerinde de görev yapmaktadırlar. Bunların mesleklerinin çeşitli bulunmasından ve yaşları 20'nin altında ve 40'in üzerinde bulunanların bu mesleğe alınmamasından dolayı, çoğunlukla bunların aile kurmuş kişilerden oluşmaktadır. Bu kişilerin ailelerinin geçimini sadece hükümetten aldıkları maaşlarla karşılayabildiklerinden, maaşlarının aydan aya geciktir[il]meden verilmesi, bu kişilerin yararına olacağı gibi, vazifelerini tam yapmaları açısından da faydalı olacağından, bu konuda padişahın izin buyurması...

Altıncı madde: Jandarma zabitanının vazife emri padişaha ait olduğu halde, vilayetten seçilen zabitan memurları gönderilmeyip, Vilayetin haberi olmaksızın, jandarma dairesinden zabitan gönderilmesi şartını okuyup yazmaya özen göstermeyen birtakım zabitan memurları vazife basına getirilmektedir. Bu durumun önlenmesi, vilayete padişahın onayı olmadan zabıt gönderilmemesi, var olanlardan kötü idarede bulunanların değiştirilmesi, yerlerine mesleğinin erbabı memurlar atanması hususunda padişah hazretlerinin emir ve ferman buyurması...

Yedinci madde: Vilayetin bir tarafında eşkıyalık baş gösterdiğinde, bu gibi meselelerle ilgilenmek üzere hümayun ordusundan piyade ve süvari zabitanından mülazım ve yüzbaşı rütbesinde 4 süvari, 6 piyade zabitanın seçilmesiyle geçici olarak jandarma kumandanlığı maiyetinde istihdamı için padişahın emir buyurması...

Sekizinci madde: Vilayet dâhilinde eşkıyadan veya fesat erbabından birini ihbar eden ve yakalanmasını sağlayan, hizmetinde yararlı görülen her kim olursa olsun, hizmetinin önem ve derecesine göre kendisinin bu davranışının ödüllendirilmesi için hükümetten Edirne Vilayeti'ne emir ve ferman buyrulması...

Dokuzuncu madde: Edirne Vilayeti'nin, diğer vilayetlere göre başkente yakın olmasına nazaran, resmi haberleşmenin süratle ve kolaylıkla yapılabilmesi gerektiği halde, her türlü bilgi için jandarma dairesine gönderildiği ve uzun zamanda cevap alınmayıp, geciktirdiğinden, vilayet jandarma alayı hakkında gerçekleşecek işarâtın bir buçuk ay zarfında cevabının verdirilmesi hakkında padişahın müsaade buyrulması...

Onuncu madde: Zaptiyece isimleri bilinen, issiz güçsüz, tütün kaçakçılığı ile uğraşan bir takım kişiler yüzünden vilayette her geçen gün yaralama, adam öldürme gibi olaylar artmaktadır. Şehir dâhilinde birkaç kilo tütün ile yakalananlar ile silahlı olarak kırdı, dağda yakalananlara mahkemece aynı muamele edilmekte olduğundan, bu gibi olayların önüne geçilmek için tütün ile yakalananlar ile silahlı olarak yakalananlara mahkemece verilecek cezanın ibret verici olması lazım geleceği hususunda, bu konuda yapılacakların padişah tarafından emir buyrulması... (BOA, DH. TMIKS, 4-61 (1-2-3-4-5)).

Jandarma Komutanı Muhlis Paşa'nın yazmış olduğu bu 10 maddelik rapor, Edirne Vilayeti'ndeki asayiş sorunlarının hem bir tespiti hem de çözümünü niteliğindedir. Görev yaptığı coğrafyayı ve bölge insanını iyi tanıdığı anlaşılan Paşa'nın İstanbul için çok büyük ehemmiyetinin olduğuna inandığı Edirne'deki huzursuzlukların giderilmesi için bir hayli kafa yorduğu anlaşılmaktadır.

Muhlis Paşa'nın kaygılarının yersiz olmadığı Başkıtâbet Celilesi'ne gönderilen 26 Şubat 1897 tarihli yazıdan da anlaşılmaktadır. Mezkûr yazıda; Bulgaristan'da bulunan Makedonya ve Ermeni fesat komitelerinin, İstanbul, Edirne ve Makedonya'da fesat ve karışıklık çıkarmaya hazırlandıkları ve Bulgaristan Komiserliği'nin bu konuda alınacak tedbirlerin arz olunacağına dair isteği yer almıştır (BOA, Y.MTV, 173-80 (1)). Harmaniye'de birtakım kişilerin etrafa dağılıp, 1897 yılının Eylül ayında Edirne'de Ermeniler tarafından hadise çıkarılacağına haber alınması üzerine alınacak tedbirlere dair II. Ordu Hümayunu'na Dâhiliye Nezareti'nden telgraf çekilmiştir (BOA, AMKT. MHM, 614-14 (2)).

Edirne'de mukim olan halkı kışkırtmak için de bazı eylemlere başvurulmuştur. Bilhassa Edirne ve Selanik Vilayetleri'nde oturan Bulgarları tahrik etmek için bir çete kurulmuştur. Çetenin başına fesatçılar tarafından tayin olunan bir şefin Çilli'ye hareket edeceğinin öğrenilmesi üzerine, bu konuda lazım gelen tedbirlerin alınması için bir takım yazışmalar yapılmıştır. Bulgaristan Komiserliği'nden gelen tahriratta bu yolda bir ize rastlanmadığı, fakat yine de tedbirlerin devam edeceği bildirilmiştir (BOA, Y.A.HUS, 449-55 (1); BOA, Y.A.HUS, 456-39 (1)).

Edirne Vilayeti tarihindeki bazı idarecilerin de uygulamalarıyla halkı rahatsız ettiği vakidir. 2 Temmuz 1806'da Abdurrahman Paşa'nın davranışlarından rahatsız olan halk, bu şahsın Edirne'ye girmesini istemediklerini belirterek protesto etmişlerdir (BOA, HAT, 37-1893/A (1)). 3 Kasım 1838 tarihli bir başka yazıda da Çirmen Mutasarrıfı Emin Paşa'ya gönderilen Hatt-ı Hümayunda Edirne'de ikameti zorunlu olan Aliş Paşa'nın halka karşı uygunsuz davranışlarda bulunduğu için başka bir yere gönderilmesi düşünülmüştür. Fakat Aliş Paşa'nın emlaki Edirne'de olduğundan, başka bir yere gitmesi durumunda sefaletle düşeceğini belirten Çirmen Mutasarrıfının yazısı üzerine, Aliş Paşa'ya hareketlerinden dolayı tembihte bulunulmasına karar verilmiştir (BOA, HAT, 648-31747 (1); BOA,HAT, 648-31747-B (1)).

Edirne idarecilerinin olumsuz davranışlarına dair bir örnek de Edirne Vilayet Mahkemesi'nden Sadaret'e gönderilen 1 Kasım 1851 tarihli yazıda kaleme alınmıştır. Edirne Eyaleti Mutasarrıfı Arif Paşa'nın zaptiye maaşından zimmetine geçirdiği 17.122 kuruşun hazineye teslimi konusunda kendisine mahkeme kararı çıkarılmış ise de Arif Pasa, bunu kabul etmeyerek, zimmeti bulunmadığını ifade etmiştir. Paşa'nın memurluğu sırasında incelenen evraklardan bu meblağın kendisinden başka

herhangi birinin zimmetinde olamayacağı kanaatine varılmıştır. Bu paranın mahkemece alınan kararla hazineye teslimine karar verilmiştir (BOA, AMKT. NZD, 37-23 (1)).

İslami konulardaki kayıtsızlığı dolayısıyla halkın tepkisini çeken hadiseler de yaşanmıştır. Edirne’de Ermeni okulunda, Müslüman çocuklara Protestan ayin yaptırılacağına haber alınmasıyla alakalı olarak, bu konuda teslimiyetçi olması sebebiyle halk Kara Paşa’nın azlını istemiştir. Bunun üzerine Hariciye Nezareti’nden gerekenin yapılacağı ve durumun patrikhaneye bildirileceği yolundaki telkinler Edirne Valiliği’ne iletilmiştir (BOA, HR. MKT, 56-48 (1)).

Kırkkilise Kasabası çarşısı içinde mescidin yanında 5 dükkâna kira usulü ile tasarruf eden Yorgi ve arkadaşları, yangında mescitle birlikte yanan dükkânların başkaları tarafından zorla ellerinden alınarak tasarruf edildiği, kendilerinde de daha önceden tasarruf ettiklerine dair makbuzlar olmasına rağmen, buna uyulmadığından Dâhiliye Nezareti’ne 10 Aralık 1859 tarihinde şikâyet dilekçesi göndermişlerdir (BOA, AMKT. DV, 148-14 (1)).

Ağnam sayıncılığı vasıtasıyla Edirne’ye gelen ve evvelki hizmetlerinde kullanılamayacaklarını anlayan Arnavutların orman ve dere içlerine dağılmalarından ve bunların sağlam kişiler olmamasından dolayı, asayişin sağlanması, bu kişilerin memleketlerine gönderilmeleri için gereken tedbirlerin alınmasına dair, Sadaret’e 20 Nisan 1861 tarihinde vilayetten yazı gönderilmiştir (BOA, AMKT. UM, 467-77 (1)).

Sadaret’ten vilayete gönderilen 7 Mayıs 1862 tarihli tezkirede, Edirne Vilayet Meclisi’nin çarşı ve pazarlarda ekmek, et, vs. erzakların fiyatlarının denetimini sağlamak ve noksan satış yapan ve işine hile karıştıran esnafın önüne geçilmesi için şehrin ileri gelen kişilerinden oluşan bir komisyon kurulduğu, bu komisyonun hesap işlerinin yürütmek üzere aylık 200 kuruş maaşla bir kâtip görevlendirilmesinin gerektiği ve bu kâtip maaşının ise denetimlere getirilecek az bir vergiyle karşılanabileceği vilayet meclisi kararında belirtilmiş olup, bunun için izin isteğine olumlu cevap verilmiştir (BOA, AMKT. UM, 472-74 (1)).

6. SONUÇ

Edirne’ye yapılan göçlerin en önemli sebebini Rusya’nın Hazar, Kafkas ve Balkan bölgelerine doğru yayılma siyaseti oluşturmuştur. Rusların ele geçirdikleri bölgelerde özellikle Müslümanlara karşı izledikleri baskılar, zulümler ve yok etme politikaları nedeniyle yüzbinlerce insan göç etmek zorunda kalmıştır. Ruslar, hâkimiyetlerini daim kılmak adına çeşitli baskı, tedhiş ve propagandalarla Müslümanları Hristiyanlaştırmaya çalışmışlardır. Hristiyanlaştıramadıklarının ise arazilerine el koyarak göçe icbar etmişlerdir. Bulgarlar da Rusların bu genel politikalarına alet olarak, asırlarca birlikte yaşadıkları Müslüman Türklere karşı kıyımlara girişmişlerdir.

XIX. yüzyılın ikinci yarısı Osmanlı Devleti’nin siyasi ve ekonomik olarak çöküntüye girdiği bir dönem olmuştur. Gerek kaybedilen savaşlar, gerekse savaşlar sonrasında buldukları topraklardan Anadolu’ya göç eden muhacirlerin yerleştirilmesi meseleleri Osmanlı idarecilerini zaman zaman sıkıntıya sokmuştur. Bu manada, bahse konu olan dönemdeki idari taksimata göre bir tarafı Karadeniz, diğer tarafı Adalar Denizi, batısı ise Rumeli olan Edirne Vilayeti çok özel bir yere sahiptir. Çünkü Balkanlar üzerinden İstanbul’a veya Anadolu’ya ulaşmak isteyen göçmenler için hem bir uğrak ve dinlenme yeri hem de daimî iskân merkezi olmuştur. Göçmenlerin yol güzergâhı üzerinde bulunan Edirne, XIX. yüzyılın ikinci yarısında Rus ve Bulgar baskılarından mustarip insanların göç akınlarına maruz kalmıştır. İncelenen dönemde adeta insan selini andıran göçmenlerin Dersaadet’e ulaşmaları yolundaki eylemleri karşısında, Osmanlı’nın ikinci başkenti olan bu yerin adeta bir “*dalgakıran*” görevi yaptığı söylenebilir.

Edirne’ye sığınan muhacirlerin yerleştirilmesi için büyük gayret sarf edilmiştir. Göç eden muhacirlerin, iskân oldukları yerlerde her türlü ihtiyaçları karşılanmaya çalışılmıştır. Henüz sınır boylarında başlayan göçmenlere yardım uygulamaları, göçmenlerin müstahsil hale gelmelerine kadar devam etmiştir. Göçmenlerin barınma, beslenme ve ibadet ihtiyaçları başta olmak üzere her türlü isteklerine cevap verilmeye çalışılmıştır. Devlet imkânlarının iktifa etmediği dönemlerde halktan yardım alınmıştır. Edirne halkı da göçmenlere yardım etme konusunda fedakârâne gayret göstermiştir. Muhacirlerin üretimi için tohum ve çift hayvanı verilmiştir. Ayrıca göçmenlerin iskânlarında öncül-ardıl hususu gözetilmiş ve hemşeri olanlar mümkün olduğunca aynı yere yerleştirilmiştir. Göçmenler 10 yıl aşar ve diğer vergilerden, 25 yıl da askerlikten muaf tutmuştur.

Göçmenler, bazen yerli halk ile bazen de yerel yöneticilerle anlaşamamışlardır. Bu durum kimi zaman Edirne Vilayeti'nde asayişin aksamasına neden olmuştur. Asayişin sağlanması yolunda vilayet yetkilileri her türlü tedbirlere başvurmuştur. Ancak bu durum istikrar isteyen ve muhacirlerden rahatsız olan bazı yerli halkın Anadolu cihetine göç etmesine sebebiyet vermiştir.

Bu çalışmaya dönemsel olarak bakıldığında; doğum ve hayatta kalma oranının çok düşük olduğu bir süreçte Edirne nüfusundaki değişimlerin en önemli nedeninin göçlerden kaynaklandığı söylenebilir. Yaklaşık 44 yıllık bir göç devriminin incelendiği bu çalışmada; Edirne'nin demografik yapısının değişmesinde Kırım ve 93 Harbi gibi olayların etkisinin olduğu ortaya konmuştur.

KAYNAKÇA

BOA, A.MKT. MHM, 413-15 (1), 21 Rabiulevvel 1285 [12 Temmuz 1868].

BOA, AMKT. DV, 148-14 (1), 15 Cemazeyilevvel 1276 [10 Aralık 1859].

BOA, AMKT. MHM, 216-77 (1), 9 Şaban 1277 [20 Nisan 1861].

BOA, AMKT. MHM, 218-59 (1), 29 Şevval 1277 [10 Mayıs 1861].

BOA, AMKT. MHM, 239-38 (1), 25 Recep 1280 [5 Ocak 1864].

BOA, AMKT. MHM, 509-3 (1), 6 Zilkade 1317 [4 Temmuz 1877].

BOA, AMKT. MHM, 614-14 (2), 4 Rabiulahir 1315 [2 Eylül 1897].

BOA, AMKT. MHM, 691-17 (1), 16 Şaban 1313 [1 Şubat 1896].

BOA, AMKT. MVL, 136-20 (1), 20 Cemazeyilevvel 1278 [23 Kasım 1861].

BOA, AMKT. NZD, 37-23 (1), 6 Muharrem 1268 [1 Kasım 1851].

BOA, AMKT. UM, 425-3 (1), 17 Safer 1277 [4 Eylül 1860].

BOA, AMKT. UM, 426-24 (1), 25 Safer 1277 [12 Eylül 1860].

BOA, AMKT. UM, 429-16 (2), 5 Rebiyülahir 1277 [21 Eylül 1860].

BOA, AMKT. UM, 467-77 (1), 9 Şaban 1277 [20 Nisan 1861].

BOA, AMKT. UM, 472-74 (1), 8 Zilkade 1278 [7 Mayıs 1862].

BOA, AMKT. UM, 498-51 (1), 5 Rabiulevvel 1278 [10 Eylül 1861].

BOA, DH. MKT, 1407-88 (1), 2 Recep 1304 [27 Mart 1887].

BOA, DH. MKT, 1434-84 (1), 5 Zilkade 1304 [26 Temmuz 1887].

BOA, DH. MKT, 1636-83 (1), 13 Zilkade 1306 [11 Temmuz 1889].

BOA, DH. MKT, 1692-71 (2), 7 Cemazeyilevvel 1307 [30 Aralık 1889].

BOA, DH. MKT, 1893-125 (2), 29 Rabiulevvel 1309 [2 Kasım 1891].

BOA, DH. MKT, 202-15 (1), 24 Recep 1311 [31 Ocak 1894].

BOA, DH. MKT, 253-78 (1), 19 Zilhicce 1311 [23 Haziran 1894].

BOA, DH. MKT, 381-31 (1), 22 Zilhicce 1312 [16 Haziran 1895].

BOA, DH. MKT, 44-8 (1), 2 Zilkade 1310 [18 Mayıs 1893].

BOA, DH. MKT, 78-27, 18 Rabiulevvel 1311 [29 Eylül 1893].

BOA, DH. TMIKS, 4-61 (1-2-3-4-5), 11 Recep 1314 [16 Aralık 1896].

BOA, HAT, 37-1893/A (1), 15 Rabiulahir 1221 [2 Temmuz 1806].

BOA, HAT, 648-31747 (1), 15 Şaban 1254 [3 Kasım 1838].

BOA, HAT, 648-31747-B (1), 15 Şaban 1254 [3 Kasım 1838].

- BOA, HH. THR, 467-1 (1), 10 Cemazeyilahir 1304 [6 Mart 1887].
- BOA, HH. THR, 467-10 (1), 10 Şevval 1304 [2 Temmuz 1887].
- BOA, HH. THR, 467-22 (1), 23 Safer 1305 [10 Kasım 1887].
- BOA, HH. THR, 467-28 (1), 23 Safer 1305 [10 Kasım 1887].
- BOA, HH. THR, 467-32 (1), 12 Cemazeyilahir 1310 [1 Ocak 1893].
- BOA, HH. THR, 467-37 (1), 12 Cemazeyilahir 1310 [1 Ocak 1893].
- BOA, HH. THR, 467-4 (1), 4 Şaban 1304 [28 Nisan 1887].
- BOA, HH. THR, 467-9 (1), 12 Cemazeyilahir 1310 [1 Ocak 1893].
- BOA, HH. THR, 467-17 (1), 22 Zilhicce 1304 [11 Eylül 1887].
- BOA, HR. MKT, 56-40 (1-2), 17 Safer 1269 [30 Kasım 1852].
- BOA, HR. MKT, 56-48 (1), 24 Rabiulahir 1269 [4 Şubat 1853].
- BOA, M.V, 6-59 (1), 10 Safer 1303 [18 Kasım 1885].
- BOA, Y.A.HUS, 449-55 (1), 8 Rabiulevvel 1321 [4 Haziran 1903].
- BOA, Y.A.HUS, 456-39 (1), 13 Cemazeyilahir 1321 [6 Eylül 1903].
- BOA, Y.A.RES, 87-46 (1), 28 Muharrerm 1315 [29 Haziran 1897].
- BOA, Y.A.RES. , 3-44 (1-2), 13 Safer 1296 [6 Şubat 1879].
- BOA, Y.MTV, 173-80 (1), 24 Ramazan 1314 [26 Şubat 1897].
- BOA, Y.MTV, 26-85 (1), 22 Ramazan 1304 [14 Haziran 1887].
- BOA, Y.MTV, 30-13 (1-2), 7 Cemazeyilevvel 1305 [21 Ocak 1888].
- BOA, Y.PRK. UM, 1-91 (2), 21 Rabiulahir 1297 [2 Nisan 1880].
- Duman, Ö. (2010). Rumeli'den Samsun'a Göç (1923-1970), (Ed.: Cevdet Yılmaz), Samsun: Samsun Büyükşehir Belediyesi Yayınları.
- Dündar, F. (2002). İttihat ve Terakki'nin Müslümanları İskân Politikası (1913-1918), 2. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Gökbilgin, M. T. (1994). "Edirne", DİA, C. 10, İstanbul, ss. 425-431.
- <http://www.babaeski-bld.gov.tr/WebSite/Display.aspx?>, E. T.: 10.03.2018, 18:30.
- <http://www.ttk.gov.tr/genel/tarih-cevirme-kilavuzu/>, E.T.: 03/03/2018, 16:30.
- İpek, N. (1999). Rumeli'den Anadolu'ya Türk Göçleri (1877-1890), 2. Baskı, Ankara: TTK Basımevi, Ankara 1999, s. 119-120.
- Karal, E. Z. (1995). Osmanlı İmparatorluğu'nda İlk Nüfus Sayımı 1831, Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.
- Karpat, H. K. (2017). İslamın Siyasallaşması: Osmanlı Devleti'nin Son Döneminde Kimlik, Devlet, İnanç ve Cemaatin Yeniden Yapılandırılması, (Çev.: Şiar Yalçın), 6. Baskı, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Saydam, A. (1997). Kırım ve Kafkasya Göçleri (1856-1876), Ankara: TTK Yayınları.
- Ünal, M. A. (2011). Osmanlı Tarih Sözlüğü, İstanbul: Paradigma Yayınları.

Ek-1: Edirne'ye gelen muhacirlerin göç ettikleri ve iskân olundukları yerler

Muhacirinin Yer	Geldiği	Hane Sayısı	Muhacirlerin İskân Olunduğu Yer			
			Köy	Nahiye	Kaza	Sancak
Siroz		130	Hamidiye	-	Havsa	Edirne
Lofça		59	Naib Yusuf	-	Havsa	Edirne
Zağra-yi Atik		41	Kayseri	-	Havsa	Edirne
Harmanlı, Filibe		105	Selimiye	-	Havsa	Edirne
Harmanlı		44	Sultaniye	-	Havsa	Edirne
Doğu Rumeli		64	Tahal	Karaca Salih	Havsa	Edirne
Filibe		61	Garin	Karaca Salih	Havsa	Edirne
Doğu Rumeli		75	Evreşe	Çirmen	Mustafa Paşa	Edirne
Doğu Rumeli		26	Pehlivançayırı	Çirmen	Mustafa Paşa	Edirne
Doğu Rumeli		60	Tavşan Kuru	Bergos	Dimetoka	Edirne
Lofça		40	Çobanlar	Karaca Halil	Dimetoka	Edirne
Kızanlık		67	Hamidiye	Saray-ı Sagir	Ortaköy	Edirne
Lofça, Rahve		114	Mandıra	Çalı	Cisr-i Ergene	Edirne
Lofça		48	Danişmend	Çalı	Cisr-i Ergene	Edirne
Lofça		124	Kaza-yi Müslim	Çalı	Cisr-i Ergene	Edirne
Ruscuk, H.Grad		121	Akarca	Çalı	Cisr-i Ergene	Edirne
Lofça, Rahve		94	Sipahi	Çalı	Cisr-i Ergene	Edirne
-		113	Keşan Bolu	Çalı	Cisr-i Ergene	Edirne
Doğu Rumeli		65	Cambaz Dere	Çalı	Cisr-i Ergene	Edirne
Filibe		61	Süleymaniye	Çalı	Cisr-i Ergene	Edirne
Zagra-i Atik		46	Bey Konağı	Çalı	Cisr-i Ergene	Edirne
Lofça		47	Hüseyin Pazarı	Çalı	Cisr-i Ergene	Edirne
Hasköy		126	Kırkavak	Çalı	Cisr-i Ergene	Edirne
Filibe		61	Kurtbend	Ada	Cisr-i Ergene	Edirne
Doğu Rumeli		43	Osmaniye	Ada	Cisr-i Ergene	Edirne
Karinabad		86	Ovacık	Ada	Cisr-i Ergene	Edirne
Plevne		105	Valide Yeri	Ada	Cisr-i Ergene	Edirne
Lofça		40	Binyan Hamid	Ada	Edirne	Edirne
Doğu Rumeli		50	Haçlı Müslüm	Ada	Edirne	Edirne
Lofça		140	Toprak	Ada	Edirne	Edirne
Hasköy		80	Elçiler	Ada	Edirne	Edirne
Tırnova,Cuma		108	Hamidabad	Çöke	Edirne	Edirne
Doğu Rumeli		35	Bünyan Hamid	Çöke	Edirne	Edirne
Yanbolu, Z. Cedid		33	Hamidiye	Çöke	Edirne	Edirne
Tınova		24	Eser-i Hamid	Çöke	Edirne	Edirne
Kızılağaç		45	Kalkan Sükut	Çöke	Edirne	Edirne
Zağra-yı Cedid		45	Küçük Dülük	Çöke	Edirne	Edirne
Tırnova, K Bayar		75	Söğütlü Dere	Çöke	Edirne	Edirne
Kavaklı		45	Tatar Hamidiye	İskender	Edirne	Edirne
Doğu Rumeli		50	Eser-i Sultan	İskender	Edirne	Edirne
Doğu Rumeli		45	Bereket	İskender	Edirne	Edirne
Tırnova, Sair		70	Büyük Dülük	İskender	Edirne	Edirne
Doğu Rumeli		55	Osmanlı	İskender	Edirne	Edirne
Doğu Rumeli		60	Doralhayr	İskender	Edirne	Edirne
Lofça, Filibe		96	Dolhan	-	Havsa	Edirne
Lofça		191	Pavl ı	-	Havsa	Edirne
Tırnova, Z.Atik		56	Kabaagaç	-	Havsa	Edirne

Kaynak: BOA, DH. MKT, 78-27, 18 Rebiulevvel 1311 [29 Eylül 1893].